

УДК (392+930)(477)«185/192»
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-4>

Оксана ДРОГОБИЦЬКА,
orcid.org/0000-0002-2929-1708
кандидат історичних наук,
доцент кафедри етнології і археології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(Івано-Франківськ, Україна) oksana.drohobytzka@pnu.edu.ua

ВНЕСОК ГАЛИЦЬКИХ СВЯЩЕНИЧИХ РОДИН У ПРОЦЕС ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНО-ПОБУТОВОЇ КУЛЬТУРИ (КІНЕЦЬ ХІХ – 30-ТІ РР. ХХ СТ.)

У статті проаналізовано внесок родин галицького духовенства у процес збереження та популяризації традиційно-побутової культури наприкінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.

Автор стверджує, що особливу увагу представники кліру приділяли збереженню традиційної ноші. Часто деталі одягу священника декорувалися вишивкою. Душпастирі через пресу зверталися до селян із закликами берегти народний одяг, наголошували на шкідливості моди та вказували на економічну сторону проблеми. Дружини парохів популяризували вишивку, організовуючи відповідні курси для селянок. При зведенні священничих резиденцій використовувалися кращі досягнення народної архітектури у поєднанні з новітніми будівельними матеріалами. У таких оселях поєднувалися вироби народних майстрів, традиційна вишивка та фабричні речі.

У статті зазначено, що в харчуванні священничих родин побутовали традиційні та модерні страви. Традиційні страви були обов'язковими у меню під час календарних свят (на Різдво чи Великдень). Водночас підкреслено, що авторами відомих кулінарних книг початку ХХ ст., як правило, були дружини чи доньки священників. Саме дружини священників разом із вчительками організували кулінарні курси, спрямовані на покращення харчування селян, збагачення їхнього раціону і розширення знань про особливості меню для хворих і дітей.

Представники кліру, зокрема М. Зубрицький, закликали розвивати місцеві ремесла на протизагаду фабричним виробам. Автор наголошує, що родини греко-католицького духовенства намагалися заохотити селян берегти домотканий одяг і традиційний інтер'єр помешкань, збирати речі старовини тощо. Співпраця з членами НТШ, закордонними і вітчизняними музейними установами дозволила багатьом священникам назавжди ввійти в історію етнографії.

Ключові слова: священник, етнограф, Михайло Зубрицький, НТШ, житло, Бойківщина, Гуцульщина.

Oksana DROHOBYTSKA,
orcid.org/0000-0002-2929-1708
Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor at the Department of Ethnology and Archeology
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk, Ukraine) oksana.drohobytzka@pnu.edu.ua

THE CONTRIBUTION OF GALICIAN CLERGY FAMILIES IN THE PROCESS OF PRESERVATION OF TRADITIONAL HOUSEHOLD CULTURE (END OF THE XIX – 30S OF THE XX CENTURY)

The article analyzes the contribution of Galician clergy families to the process of preserving and popularizing traditional household culture at the end of the XIXth and 30s of the XXth centuries.

The author claims that representatives of the clergy paid special attention to the preservation of traditional clothes. Often, the details of the priest's clothes were decorated with embroidery. Through the press, pastors appealed to the peasants to protect folk clothes, emphasized the harmfulness of fashion and pointed to the economic side of the problem. Wives of pastors popularized embroidery by organizing appropriate courses for peasant women. During the construction of priestly residences the best achievements of folk architecture were used in combination with the latest building materials. In such homes, products of folk craftsmen, traditional embroidery and factory items were combined.

The article states that traditional and modern dishes were used in the diet of priestly families. Traditional dishes were mandatory on the menu during calendar holidays (Christmas or Easter). At the same time, it is emphasized that the authors of famous cookbooks of the beginning of the XXth century were, as a rule, the wives or daughters of priests. The priests' wives, together with the teachers, organized cooking courses aimed at improving the nutrition of the villagers, enriching their diet and expanding knowledge about the peculiarities of the menu for the sick and children.

Representatives of the clergy, in particular M. Zubrytskyi, called for the development of local crafts as opposed to factory products. The author emphasizes that the families of the Greek-Catholic clergy tried to encourage the peasants

to preserve their home-made clothes and the traditional interior of their homes, to collect antiques, etc. Cooperation with members of the NTS, foreign and domestic museum institutions allowed many priests to forever enter the history of ethnography.

Key words: *priest, ethnographer, Mykhailo Zubrytskyi, NTS, dwelling, Boykivshchyna, Hutsulshchyna.*

Постановка проблеми. Сучасна російсько-українська війна підняла на поверхню усі питання, пов'язані з національною ідентичністю, пам'ятками старовини та необхідності їхнього збереження. Окремі явища української культури, такі як вишиванка чи традиційні страви, наразі перебувають на піку популярності й впевнено завойовують своїх прихильників не тільки в Україні, а й за її межами. Однак, так було не завжди. Вже наприкінці XIX – початку XX ст. модернізаційні процеси зумовили проникнення міської культури у села Галичини, що вело до трансформації одягу, предметів побуту, технологій. Особливо активізувалися вони після Першої світової війни. Представники греко-католицького духовенства вбачали у цих процесах загрозу для етнічного обличчя тогочасного села і намагалися спрямовували їх у належне русло.

Аналіз досліджень. Наразі найбільш вивченим є питання залучення священнослужителів до роботи музейних установ, етнографічних товариств (Арсенич, Пелипейко, 2002; Панькова, Старков, 2009; Сапеляк, 2000). Окремі аспекти проблеми частково висвітлено авторкою цієї статті у монографії «Традиція і модерн: Побут української сільської інтелігенції Галичини (кінець XIX – 30 ті рр. XX ст.)» (Дрогобицька, 2014: 364–365). Цінну інформацію вдалося почерпнути з автобіографії М. Зубрицького (Зубрицький, 2016), спогадів О. Пристая (Пристай, 1935), М. Кузьмович-Головінської (Кузьмович-Головінська, 2000), С. Шухевича (Шухевич, 1991),

Мета статті – на основі джерельних матеріалів простежити внесок галицьких греко-католицьких священників та членів їхніх родин у процес збереження та популяризації традиційно-побутової культури наприкінці XIX – 30 х рр. XX ст.

Виклад основного матеріалу. Представники кліру вважали своїм обов'язком популяризувати народний одяг. Часто деталі їхнього вбрання декорувалися вишивкою. В окремих селах дівчата вручну оздоблювали фелони, надаючи їм національного колориту. У такий спосіб вони не тільки прикрашали ритуальне вбрання, а й заручалися позитивною думкою членів громади (Дрогобицька, 2014: 370). Не залишалися осторонь і жінки з священничих родин. Наприклад, дружина пароха с. Джурів Рогатинського повіту Меланія Пеленська для проведення голосних читань або

кулінарних курсів вдягала національний стрій (Пристай, 1935: 238). Типовим зразком поєднання традиційних мотивів і модерних віянь можуть бути туфлі дочки пароха з с. Терпилівка на Тернопільщині Володимира Герасимовича. Вони обтягнуті білим атласом, прикрашені бантами і вишивкою у червоно-чорних тонах. Цей цікавий експонат є тільки частиною великої колекції речей священника, яка зберігається у фондах Тернопільського краєзнавчого музею (ТКМ 8705).

Дружини священників, поряд із вчительками, організовували курси вишивання і мережання для селянок. Наприклад, у с. Зарваниця Підгаєцького повіту такі курси у 1929 р. вела жінка місцевого душпастиря М. Кузьмович-Головінська (Кузьмович-Головінська, 2000: 36). Іван Гуньовський, син пароха с. Махнівці Зборівського повіту (нині Золочівщина) згадував, що його мати навчала дівчат та молодиць вишивати, позичала їм візерунки для гаптування. Крім цього їмость передплачувала журнал «Нова хата», який користувався популярністю серед жіноцтва (Гуньовський, 2010: 308).

Священники через пресу зверталися до селян із закликами берегти традиційну ношу. У першу чергу вони наголошували на шкідливості моди. Саме міський одяг і модерні віяння найчастіше піддавалися критиці на недільних проповідях та під час уроків катехизму. Наприклад, о. Павлусевич з с. Довгий Войнилів Калуського повіту на уроках говорив учням про доцільність виготовлення вбрання із домотканного полотна (Альманах, 1985: 570).

Для популяризації одягу власного виробництва на протигагу модерному, використовувалося і друковане слово. Зокрема, Б. Бій-Бійченко у статті «За здорове обличчя нашого села (під увагу сільським працівникам)» писав, що «громадсько-національне освідомлення» є найкращою запорукою стримування міських впливів на селі. Лідерами у цьому протистоянні, на його думку, мали стати сільські інтелігенти, більшість, з яких, як відомо, становили священники. Автор наголошував, що «багацько до цього можуть вони причинитися відповідними імпрезами етнографічного характеру як от показами народньої ноші, вечорами народніх танків, збірними прогульками до музеїв, відчитами про вартість і вагу плекання рідної традиції, концертами народних пісень і т. п.» (ЦДІАЛ. Ф. 348. Оп.1. Спр. 6802. Арк. 18).

У газеті «Правда» о. В. Попадюк наголошував, що мода є другим, поряд із алкоголем, ворогом українського народу. «Тепер на селі замість милих, біленьких, ляних сорочок, побачите щораз більше «шовків», оксамітів, плюшів. Замість гарної хустини, дорогі шалі, берети і яскраві та паскудні капелюхи або кашкети» – писав він (Попадюк, 1938: 7). Священник також критикував захоплення сільської молоді косметикою та модними прикрасами, що тільки збільшувало витрати селян (Попадюк, 1938: 7). Інший автор, о. О. Орський у статті «Боротьба з неморальністю» стверджував, що обов'язком кожного душпастира є заохочувати людей «одежі справляти зі свого матеріалу, держатися давньої, сільської носі» [Орський, 1931: 40]. Представники кліру постійно вказували на економічну сторону цієї проблеми, адже в умовах важкого матеріального становища тогочасних селян, модний, дорогий і, як правило, не міцний одяг, тягнув за собою зайві витрати.

Часопис «Нова хата» часто друкував зразки народного вбрання, а також інструкції стосовно того як за допомогою натуральних тканин і традиційних орнаментів пошити нову стильну сукню чи спідницю. Крім цього, чимало його статей було присвячено традиційно-побутовій культурі та необхідності її збереження в осучаснених формах, новому асортименті страв і навіть інтер'єру. Зокрема, у статті «Модерне уладження мешкань: їх доцільність та український характер» читаємо: «Наше бажання, щоби хата мала український характер – при модерній обстановці дуже легко перевести в життя, тому, що й теперішній напрямок в декорації нутра хати, – черпає свої замисли якраз із джерел животворчої криниці народного мистецтва» (С. Модерне уладження, 1934: 7).

При зведенні священничих резиденцій у 30-х рр. ХХ ст. використовувалися кращі досягнення народної архітектури та орнаменталістики у поєднанні з новітніми будівельними матеріалами. У таких оселях поєднувалися вироби народних майстрів, традиційна вишивка та фабричні речі. Наприклад, донька пароха с. Угорники Марта Ганушевська-Малкош згадувала, що разом із сестрами вишивала до Дня матері так звані «макатки» (вишиті хрестиком чи гладдю картини), якими потім прикрашалися стіни (Ганушевська, 2015).

Такі ж тенденції спостерігалися і стосовно харчування у священничих родин. Зазвичай їхня кухня поєднувала традиційну їжу та модерні страви, які побутовали на столах шляхти чи заможних міщан. Традиційні страви були обов'язковими у меню духовенства під час календарних свят (на Різдво чи Великдень). Як згадував адвокат Сте-

пан Шухевич, син пароха с. Красів Львівського повіту, на кожне знакове святкування у селі готували спеціальний пиріг. Для нього замішували тісто з житньої муки і робили начинку з товченої вареної картоплі, гречки та сиру, приправлених перцем. Сам пиріг сягав доволі великих розмірів: 40–50 см у ширину та 75–100 см у довжину. Після випікання його різали на шматки та споживали з сметаною (Шухевич, 1991: 135). Як бачимо, це один із варіантів «яворівського пирога», внесеного до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

На великі зібрання з нагоди іменин, весілля чи річниці священства господарі намагалися здивувати гостей, у тому числі й вишуканими десертами (морозивом чи випічкою). Варто також зауважити, що авторами відомих кулінарних книг початку ХХ ст., як правило, були дружини чи доньки священників. Зокрема, Леонтина Лучаківська, відома авторка книги «Домашня кухня. Як варити і печи» (1910), народилася 1858 р. у родині пароха с. Довжанка на Тернопільщині Дмитра Лучаківського (Лучаківська, 2017: 4). Євгенія Долошицька-Винничук, яка уклала «Одписки з мамцених переписов», була донькою і дружиною священника (Долошицька-Винничук, 2021: 9). Так само з галицької священничої родини походила Олена Кисілевська, яка стала редакторкою кулінарного бестселера міжвоєнного періоду «Як добре й здорово варити». Авторка «Першої української загально-практичної кухні» (1929) та інших кулінарних видань Ольга Франко (дружина Петра Франка) народилася в родині священника о. Теодора Білевича (Франко, 2019).

Як бачимо, завдяки жінкам із родин галицького духовенства до нас дійшло чимало рецептів тогочасної кухні, яка поєднувала як давні традиції, так і модерні тенденції. Крім цього, саме дружини священників разом із вчительками були організаторками кулінарних курсів, спрямованих на покращення харчування селян, збагачення їхнього раціону і розширення знань про особливості меню для хворих і дітей. Це було дуже важливою складовою громадської роботи, адже, на жаль, у силу матеріальних обставин, а інколи елементарного незнання, харчування багатьох селянських родин було доволі одноманітним і не завжди містило достатню кількість вітамінів.

Аналізуючи роль духовенства та членів їхніх родин у збереженні традиційної культури, варто звернути увагу також на ставлення до розвитку промислів і ремесл. Представники кліру закликали розвивати місцеві ремесла на протипагу фабричним виробам. Так, о. Михайло Зубрицький

(1856–1919) із с. Мшанець Старосамбірського повіту заохочував своїх парафіян займатися фарбуванням так званих «мальованок» – спідниць з домотканого полотна, оздоблених трафаретними візерунками. Оскільки ця досить прибуткова справа перебувала здебільшого в руках євреїв, священник хотів замінити їх на ринку місцевими виробниками. Він навіть опублікував повідомлення у газеті «Діло» (1889, ч. 268), на яке відгукнувся о. Володимир Микитка з с. Купчинці Тернопільського повіту. Туди за сприяння М. Зубрицького у 1895 р. поїхав навчатися мшанецький господар (Зубрицький, 2016: 92). Після повернення у рідне село, він одразу ж взявся до роботи, але не міг догодити місцевим жінкам. Причину цього парох вбачав у традиційному консерватизмі бойків, які «дуже сего не люблять; що комусь забагає ся виходити по за звичайну дорогу житя в селі, якось ім те все ненависне» (Зубрицький, 2016: 93). Незважаючи на це, священнику вдалося досягти успіху, адже місцеві газди почали скуповувати домоткане полотно у селі та відправляти до Відня (Зубрицький, 2016: 93).

Загалом М. Зубрицький відомий як невтомний збирач народознавчих матеріалів, член Наукового товариства імені Тараса Шевченка (НТШ), автор понад 350 публікацій, етнограф-ентузіаст, який усіма доступними способами сприяв збереженню традиційно-побутової культури Бойківщини. Однак як священнослужителю, йому інколи доводилося приймати доволі непопулярні рішення щодо скасування місцевих звичаїв, пов'язаних з надмірним вживанням алкоголю. Мова йде насамперед про обмеження під час хрестин кількості хрещених батьків до чотирьох замість п'ятнадцяти, а також окремі заборони щодо проведення так званих «поранків» і «комашні» (поминок), скорочення весілля з трьох днів до одного та ін. Хоча такі ініціативи викликали нарікання селян, які дотримувалися принципу «так жили наші діди, прадіди», з часом громада усвідомила правильність цих рішень (Зубрицький, 2016: 90, 91).

Представники духовенства з активного громадською позицією закликали свої колеги виявляти більшу зацікавленість старожитностями. Наприклад, о. В. Рабій у публікації «Забуті скарби» наголошував на важливості пошукової роботи й подав повний перелік предметів, які можуть поповнити музейні колекції. А це – археологічні артефакти, давні акти, документи, свідоцтва, метрики, хроніки, стародруки, рукописи, ікони, статуї, печатки парафій, старі тканини, ризи, чаші, хрести й навіть зброя (Рабій, 1937: 186–187). Автор звернув увагу

на ще один дуже важливий аспект – ведення парафіяльних літописів чи хронік. З прикладом такого важливого історичного джерела можна ознайомитися у церкві с. Лучинці Рогатинського району Івано-Франківської області. Хроніка розкриває минуле села, топоніміку, релігійне та культурно-освітнє життя населення, проблеми еміграції тощо. Вона складається немовби з двох частин. Автором першої був о. Й. Яворський (помер у 1940 р.), а другої – о. Я. Нижникевич, який прибув на парафію у 1944 р. (Хроніка с. Лучинці).

Варто зазначити, що крім парафіяльних літописів священників зобов'язували вести картотеки на вірян для детального знання про суспільні настрої у парафії, моральний і матеріальний стан (Парохіяльні картотеки, 1930: 33–34). Окремі священнослужителі вели такі записи ще на кінці XIX ст. Зокрема, душпастир с. Ясенів Бродівського повіту Й. Авдикевич занотовував матеріальне становище кожного селянина, врожайність його поля; податки і способи заробітку парафіян; стан житла; відносини у сім'ї, рівень освіти та моральності. Він фіксував і суто етнографічні дані (Тарнавський, 1981: 138–139).

Чимало парохів розуміли важливість збереження унікальних пам'яток традиційно-побутової культури, а відтак власними зусиллями поповнювали фонди музеїв. Наприклад, о. Іван Попель (1850–1921), який душпастирював у селах Гуцульщини, активно збирав твори народного мистецтва до музеїв і підтримував тісні контакти з письменниками, етнографами І. Франком, В. Гнатюком, В. Шухевичем та антропологом Ф. Вовком (Арсенич, Пелипейко, 2002: 188). Таким же ентузіастом і шанувальником гуцульських традицій був парох Криворівні Олекса Волянський (1862–1947). Це добре простежується на прикладі його листування з видатним істориком і громадським діячем Михайлом Грушевським у 1902–1906 рр., де священник веде мову про купівлю місцевих старожитностей. У одному з листів він писав науковцю: «На щастє наднесли мені мої люди більше хрестиків, тож я купивем, які мали – найбільше вартний той отвіраний хрест, за яким я шукавем і не мігем знайти, а тепер несподівано принесла мені якась жінка, у котрої не надіявем ся щось подібного дістати» (Панькова, Старкова, 2009: 564).

Вже згаданий М. Зубрицький допомагав членам етнографічної експедиції на Бойківщину, організованої за дорученням НТШ та Товариства австрійської етнографії у Відні (1904 р.). У с. Мшанець, де він проводив душпастирську діяльність, експедиція базувалася впродовж десяти днів і збрала більшу частину предметів

побуту бойків для Віденського етнографічного музею (Франко, 1982: 69). Його авторству належить стаття у газеті «Діло» (1912, ч. 224) «Етнографічний музей в Базелю в Швейцарії і мої з ним зносини», де священник на прикладі закордонного музею і його експозиційної роботи звернув увагу сільської інтелігенції на важливість збирання речей старовини. Тут читаємо: «Багато знарядів виходить на наших очах з уживання, як давний дерев'яний плуг, скринка для різання січки, глиняні каганці на лій до свічення, кресала і т. и. Все те годило би ся зберегти, та переслати до музею Наук. Товариства ім. Шевченка, щоби і Українці могли мати такі збірки, які вже суть у других народів» (Зубрицький, 2019: 817). Автор наголосив, що збирати експонати необхідно з науковою метою. Водночас, у статті знаходимо інформацію про співпрацю дослідника з швейцарським музеєм, куди він відправив 15 зразків вишивки, старі кросна, жорна, ручну і ніжну ступи, ярмо, ціп, вила, дерев'яний плуг та інші господарські знаряддя (Зубрицький, 2019: 816).

Серед жінок з священничих родин, найбільш показовою є діяльність Климентини Лисинецької (1851–1938) – громадської діячки, дружини пароха с. Космач на Гуцульщині (з 1896 р.) Еммануїла Лисинецького. Її розвідки про мистецтво та фольклор гуцулів використав етнограф В. Шухевич у

п'ятитомній «Гуцульщині». Будучи головою філії «Союзу українок», організаторкою курсів для неписьменних і дописувачкою газети «Діло», вона популяризувала звичаї і традиції гуцулів серед широкого загалу. Наприклад, під час виставки зразків домашнього промислу в Коломиї (1912) організувала інсценізацію весілля. У її парафіяльній резиденції частими гостями були художники О. Новаківський, Д. Горняткевич, Г. Смольський, М. Мороз та ін. (І. Д., 1938: 6).

Висновки. Представники галицького духовенства та члени їхніх родин добре усвідомлювали важливість збереження різних складових традиційно-побутової культури, адже модернізаційні процеси, які розпочалися наприкінці ХІХ ст. і сильно активізувалися після Першої світової війни, вели до втрати етнічної специфіки, засилля однотипних виробів, непрактичного, але дорого вбрання і т. д. Незважаючи на те, що модерні впливи проникали у село не в останню чергу саме через представників сільської інтелігенції, а відтак і родини духовенства, вони намагалися заохотити селян розвивати місцеві ремесла, берегти домотканий одяг і традиційний інтер'єр помешкань, збирати речі старовини тощо. Співпраця з членами НТШ, закордонними і вітчизняними музейними установами дозволила багатьом священникам назавжди ввійти в історію етнографії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альманах Станиславівської землі. Нью-Йорк – Торонто – Мюнхен, 1985. Т. 2. 900 с.
2. Арсенич П., Пелипейко І. Дослідники та краєзнавці Гуцульщини: Довідник. Косів : Писаний Камінь, 2002. 280 с.
3. Гуньовський І. Діяльність читальні «Просвіти» у с. Махнівці на Золочівщині. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. 2010. Вип. 19. С. 307–309.
4. Долошицька-Винничук Є. Одписки з мамчених переписов. Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2021. 144 с.
5. Дрогобицька О. Традиція і модерн: Побут української сільської інтелігенції Галичини (кінець ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.). Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. 540 с.
6. Зубрицький М. Зібрані твори і матеріали: у 3 т. Львів, 2016. Т. 2. 613 с.
7. Зубрицький М. Зібрані твори і матеріали: у 3 т. Львів, 2019. Т. 3. 1023 с.
8. І. Д. Ті, що відійшли. Лисинецька Климентина. *Нова хата*. 1938. Ч. 19. С. 6.
9. Кузьмович-Головінська М. Зарваниця (листки споминів). Тернопіль : Джура, 2000. 224 с.
10. Лучаківська Л. Домашня кухня. Як варити і печи. К. : Богуславкнига, 2017. 192 с.
11. Орський О. Боротьба з неморальністю. *Добрий настур*. 1931. Річник І. С. 28–41.
12. Панькова С., Старков В. Листи Олексія Волянського до Михайла Грушевського за 1902–1927 роки. *Український археографічний щорічник*. К., 2009. Вип. 13/14. С. 555–618.
13. Парохіяльні картотеки. *Львівські Архиепархіяльні відомости*. 1930. Ч. III. С. 33–34.
14. Попадюк В. Ощадність і мода: З приводу «місяця ощадности». *Правда*. 1938. Ч. 46. С. 7.
15. Пристай О. З Трускавця у світ хмародерів. Спомини з минулого і сучасного. Львів – Нью-Йорк, 1935. Т. II. 366 с.
16. Рабій В. Забуті скарби. *Нива*. 1937. Ч. 4. С. 186–187.
17. Респондент Ганушевська-Малкош Марта Михайлівна, 1926 р. н. Записано Дрогобицькою О. Я. 4 січня 2015 р.
18. С. Модерне уладження мешкань: їх доцільність та український характер. *Нова хата*. 1934. Ч. 10. С. 6–7.
19. Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому Товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.). Львів, 2000. 208 с.
20. Тарнавський Ф. Спогади: Родина хроніка Тарнавських як причинок до історії церковних, священницьких, побутових, економічних і політичних відносин у Галичині в другій половині ХІХ сторіччя і в першій декаді ХХ сторіччя. Торонто: Добра книжка, 1981. 267 с.

21. Тернопільський обласний краєзнавчий музей. ТКМ Т (тканина) 8705.
22. Франко І. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. К.: Наукова думка, 1982. Т. 36. С. 68–99.
23. Франко О. І-ша українська загально-практична кухня. Харків: Фоліо, 2019. 544 с.
24. Хроніка с. Лучинці Рогатинського району Івано-Франківської області. 24 арк.
25. Центральний державний історичний архів у м. Львів. Ф. 348. Оп. 1. Спр. 6802. 61 арк.
26. Шухевич С. Моє життя: Спогади. Лондон, 1991. 619 с.

REFERENCES

1. Almanakh Stanyslavivskoi zemli. [Almanac of Stanislavivska land]. Niu-York – Toronto – Miunkhen, 1985. Vol. 2. 900 s. [in Ukrainian].
2. Arsenych P., Pelypeiko I. (2002) Doslidnyky ta kraieznavtsi Hutsulshchyny: Dovidnyk. [Researchers and local historians of the Hutsul Region: Handbook]. Kosiv: Pysanyi Kamin, 280 s. [in Ukrainian].
3. Hunovskyi I. (2010) Diialnist chytalni «Prosvity» u s. Makhnivtsi na Zolochivshchyni. [Activities of the «Prosvita» reading room in the village Makhnivtsi in Zolochiv region] Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. - Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood, 19. 307–309. [in Ukrainian].
4. Doloshytska-Vynnychuk Ye. (2021) Odpysky z mamtsenykh perepysov. [Extracts from mother's recipes]. Lviv: Vydavnytstvo Ukrainkoho katolytskoho universytetu, 2021. 144 s. [in Ukrainian].
5. Drohobyska O. (2014) Tradytsiia i modern: Pobut ukrainskoi silskoi intelihentsii Halychyny (kinets XIX – 30 ti rr. XX st.). [Tradition and modernity: the life of the Ukrainian rural intelligentsia of Halychyna (end of the 19th – 30s of the 20th century)]. Ivano-Frankivsk: Symfoniia forte. 540 s. [in Ukrainian].
6. Zubrytskyi M. (2016) Zibrani tvory i materialy: u 3 T. [Collected works and materials: in 3 vol.]. Lviv, 2016. Vol. 2. 613 s. [in Ukrainian].
7. Zubrytskyi M. (2019) Zibrani tvory i materialy: u 3 T. [Collected works and materials: in 3 vol.]. Lviv, 2019. Vol. 3. 1023 s. [in Ukrainian].
8. I. D. (1938) Ti, shcho vidiishly. Lysynetska Klymentyna. [Those who left. Klymentyna Lysinetska]. Nova khata. Ch. 19. S. 6. [in Ukrainian].
9. Kuzmowych-Holovinska M. (2000) Zarvanytsia (lystky spomyniv). [Zarvanytsia (pages of memories).] Ternopil: Dzhura. 224 s. [in Ukrainian].
10. Luchakivska L. (2017) Domashnia kukhnia. Yak varyty i pechy. [Home cuisine. How to cook and ovens.] Kyiv: Bohuslavknyha. 192 s. [in Ukrainian].
11. Orskiy O. (1931) Borotba z nemoralnistiu. [The fight against immorality] Dobryi pastyr. - Good shepherd. Vol. I. S. 28–41. [in Ukrainian].
12. Pankova S., Starkov V. (2009) Lysty Oleksiia Volianskoho do Mykhaila Hrushevskoho za 1902–1927 roky. [Letters of Oleksiy Volyanskiy to Mykhailo Hrushevskyy for the years 1902–1927.] Ukrainyskyi arkhieohrafichnyi shchorichnyk. - Ukrainian archeographic yearbook, 13/14. 555–618. [in Ukrainian].
13. Parokhiialni kartoteky. [Parish files]. Lvivski Arkhyieparkhiialni vidomosty. - Lviv Archeparchy information. 1930. Vol. III. S. 33–34. [in Ukrainian].
14. Popadiuk V. (1938) Oshchadnist i moda: Z pryvodu «misiatsia oshchadnosti». [Thrift and fashion: About the «month of thrift»]. Pravda. Vol. 46. S. 7. [in Ukrainian].
15. Prystai O. (1935) Z Truskavtsia u svit khmaroderiv. Spomyny z mynuloho i suchasnoho. [From Truskavets to the world of skyscrapers. Memories from the past and present.]. Lviv – Niu-York, 1935. Vol. II. 366 s. [in Ukrainian].
16. Rabii V. (1937) Zabuti skarby. [Forgotten treasures]. Nyva. 1937. Vol. 4. S. 186–187. [in Ukrainian].
17. Respondent Hanushevska-Malkosh Marta Mykhailivna, 1926 r. n. [Respondent Marta Mykhaylivna Ganushevska-Malkosh, born in 1926.]. Zapysano Drohobyskoiu O. Ia. 4 sichnia 2015 r. [in Ukrainian].
18. S. (1934) Moderne uladzhennia meshkan: yikh dotsilnist ta ukrainskyi kharakter. [Modern arrangement of dwellings: their expediency and Ukrainian character]. Nova khata. Vol. 10. S. 6–7. [in Ukrainian].
19. Sapeliak O. (2000) Etnohrafichni studii v Naukovomu Tovarystvi im. Shevchenka (1898–1939). [Ethnographic studies at the Scientific Society named after Shevchenko (1898–1939).] Lviv. 208 s. [in Ukrainian].
20. Tarnavskiy F. (1981) Spohady: Rodynna khronika Tarnavskykh yak prychnok do istorii tserkovnykh, sviashchenytskykh, pobutovykh, ekonomichnykh i politychnykh vidnosyn u Halychyni v druhii polovyni XIX storichchia i v pershii dekadii XX storichchia. [Memories: The family chronicle of the Tarnavski as reasons for the history of church, priestly, domestic, economic and political relations in Galicia in the second half of the 19th century and in the first decade of the 20th century]. Toronto: Dobra knyzhka. 267 s. [in Ukrainian].
21. Ternopilskiy oblasnyi kraieznavchyi muzei. [Ternopil regional museum of local history]. ТКМ Т (tkanyina) 8705. [in Ukrainian].
22. Franko I. (1982) Zibrannia tvoriv u piatdesiaty tomakh. [Collection of works in fifty volumes]. K. : Naukova dumka. Vol. 36. S. 68–99. [in Ukrainian].
23. Franko O. (2019) I sha ukrainska zahalno-praktychna kukhnia. [The 1st Ukrainian general-practical kitchen]. Kharkiv: Folio, 2019. 544 s. [in Ukrainian].
24. Khronika s. Luchyntsi Rohatynskoho raionu Ivano-Frankivskoi oblasti. [Chronicle of Luchyntsi, Rohatyn district, Ivano-Frankivsk region]. 24 арк. [in Ukrainian].
25. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u m. Lviv. [Central State Historical Archive in Lviv]. F. 348. Op. 1. Spr. 6802. 61 арк. [in Ukrainian].
26. Shukhevych S. (1991) Moie zhyttia: Spohady. [My life: Memories]. London. 619 s. [in Ukrainian].